

KAUZY GENERÁLOV JIŘÍHO ŠTIKU A OLDŘICHA BURDU V KONTEXTE INVÁZIE VOJSK VARŠAVSKEJ ZMLUVY DO ČESKOSLOVENSKA V AUGUSTE 1968

ALEX MASKALÍK

MASKALÍK, A.: Cases of the Generals Jiří Štika and Oldřich Burda in the Context of Warsaw Pact Invasion of Czechoslovakia in August 1968. *Vojenská historie*, 4, 17, 2013, pp 124-138, Bratislava.

In the published material, author explains the cases of the Chief of the General Staff Intelligence Report, General Burda, and the 7th Army of Air Defence Chief of Staff, General Štika, in the context of the Warsaw Pact invasion of Czechoslovakia in August of 1968. The cases were interesting from the viewpoint that the Czechoslovak Army Commanders had to intensively deal with them immediately following the August invasion (and thus as with the first ones in general). At the same time, these high-ranking army officers also belonged to the first high officers of the Czechoslovak Army sanctioned for their disagreement with the invasion and following occupation of Czechoslovakia by the allied troops in the period of emerging normalization by a loss of position and subsequent end of career. The published archive documents of the contemporary Cadre Review of the Ministry of National Defence on the aforementioned cases come exclusively from the archive of the Personnel Agency of the Ministry of Defence of the Czech Republic in Prague.

Military History. Czechoslovakia. August 1968. Cases of the Generals Štika and Burda.

V noci z 20. na 21. augusta 1968 vojská Sovietskeho zväzu, Nemeckej demokratickej republiky a ľudových republík Bulharska, Maďarska a Poľska vstúpili v rámci vojenskej operácie *Dunaj* na územie Československej socialistickej republiky. Invázia armád piatich krajín Varšavskej zmluvy bola pre všetkých československých obyvateľov obrovským šokom, a pohoršenie z tohto aktu veľmi rýchlo prerástlo do silného odporu voči konaniu Spojencov. Bokom nestáli ani príslušníci čs. ľudovej armády. Napriek tomu, že minister národnej obrany, generálplukovník Martin Dzúr, v Rozkaze č. 13 z 22. augusta 1968 ocenil postoj ČSLA, ktorá mala v súlade s vydanými rozkazmi a nariadeniami splniť „*stanovené úkoly*“ a špeciálne vyzdvihol konanie jej veliteľského zboru, ktorý mal pochopiť „*vážnosť situácie a svým klidom, rozvahou a pevnosťou velení zabezpečil, že nedošlo k incidentům, které by vedly ke krveprolití*“, situácia ani zďaleka nezodpovedala skutočnosti.¹

¹ Agentúra personalistiky MO ČR Praha, f. Rozkazy ministra národnej obrany 1968.

Mnohí z dôstojníkov a generálov totiž neváhali dávať svoj nesúhlas s neoprávneným a nepodstatným zásahom ostentatívne najavo, pričom niektorí vojaci z povolania neostali len pri slovách. Medzi nimi sa zvlášť vynímajú prípady generálov Oldřicha Burdu a Jiřího Štiku, ktorých „neštandardné“ správanie v priebehu osudného dňa sovietskych agresorov značne pobúrilo. Úzkostlivá snaha velenia armády i vedenia KSČ vyvarovať sa protisovietskych provokácií znamenala, že Vojenská rada MNO sa usilovala vyriešiť oba prípady čo najskôr a exemplárne. O to viac v čase, keď v Moskve prebiehali závažné politické rokovania a „*postoj armády, vyvarování se jakýmkoliv konfliktům*“ bol vnímaný ako jeden „*z vážných předpokladů úspěchu tohoto jednání*“.²

Plná sovielizácia čs. armády už od konca druhej svetovej vojny nachádzala svoj markantný odraz v dôslednej očiste od všetkých, ktorí nereflektovali ako základné kritériá leninské princípy výstavby ozbrojených síl, príslušnosť k východnému bloku a neporušiteľnosť československo-sovietskeho spojenectva a priateľstva. Striktné zohľadňovanie záujmov a názorov východného spojencu bolo úplnou samozrejmosťou, čo sa premietalo v povyšovacom i ustanovovacom procese najvyšších armádnych funkcionárov. A hoci sa Kremel' všemožne usiloval, aby jeho odporúčania nevyznievali direktívne a boli chápané skôr ako „*prátelská sdělení*“, v prípadoch, na ktorých mu obzvlášť záležalo, neváhal stavať svoje požiadavky kategoricky. Po udalostiach „vítazného februára“ v roku 1948 sa to obzvlášť pociťovalo práve po invázii v lete 1968, keď v nenávistej protisovietskej atmosfére sovietska strana striktno požadovala izolovať všetkých, ktorí prevádzali protisovietsku činnosť. Odvolávaní boli všetci generáli a vysokí dôstojníci, ktorých správanie nezodpovedalo „*požadavkům kladeným na vedoucí funkcionáře generálního štábu v tak složité situaci*“.³ Tvrdé kádrové opatrenia prijímané urýchlene, v snahe demonštrovať lojalitu voči ZSSR, však neraz odzrkadľovali strach a bezradnosť čs. najvyšších armádnych kruhov s jej naplňaním.

Prípady náčelníka Spravodajskej správy GŠ generála Burdu a náčelníka štábu 7. armády protivzdušnej obrany štátu generála Štiku sú zaujímavé z dvoch dôvodov. Prvým bola skutočnosť, že šlo o funkcionárov ČSLA zastávajúcich v armádnom mechanizme pomerne exponované posty – aspoň v prípade generála Burdu to platilo doslova.⁴ Tým druhým bol fakt, že sa nimi velenie čs. armády muselo intenzívne zaoberať bezprostredne po augustovej invázii (a teda ako prvými vôbec) a že patrili aj medzi prvých vysokých dôstojníkov čs. armády postihnutých v období nastupujúcej normalizácie za svoj nesúhlas s inváziou a následnou okupáciou Československa spojeneckými vojskami stratou funkcie a neskorším ukončením kariéry.⁵ Archívne dokumenty niekdajšej Kádrovej správy MNO k uvedeným

² Agentúra personalistiky MO ČR Praha, f. Kádrová správa MNO 1968, nezaradené.

³ Agentúra personalistiky MO ČR Praha, f. Kádrová správa MNO 1970, sign. 15.

⁴ Agentúra personalistiky MO ČR Praha, f. Osobní karty O. Burdu a J. Štiku; Spravní archiv Armády ČR Olomouc, f. Personální spisy O. Burdu a J. Štiku. Archiv bezpečnostních složek Praha, f. Personální spisy Vojenské kontrarozvědky O. Burdu a J. Štiku. K osudom generála Burdu pozri: MICHL, J. Oldřich Burda – náčelník vojenské rozvědky v letech 1960 – 1968. In *Paměť dějiny*, roč. IV, 2010, č. 3, s. 91-99.

⁵ Genmjr. Oldřich Burda pritom predstavoval vyvolený komunistický káder. Do ČSLA bol prijatý v auguste 1960 a rovno v hodnosti podplukovníka zaradený do funkcie náčelníka Spravodajskej správy GŠ (od septembra 1961 plukovník, od mája 1966 generál). Po peripetiách v auguste 1968 bol najprv odoslaný na dovolenku a v decembri 1968 preradený na post náčelníka Spravodajského odd. Stredného vojenského okruhu (resp. po reorganizácii ČSLA v septembri 1969 4. armády Západného vojenského okruhu), ktorý zastával do mája 1970. Po následnom pobyte v kádrovej dispozícii bol

prípados pochádzajú výlučne z archívu Agentúry personalistiky Ministerstva obrany Českej republiky v Prahe⁶ a publikujeme ich v pôvodnom znení, tzn. bez jazykových a gramatických úprav, aby sme čo najviac zachovali ich pôvodnú výpovednú hodnotu.⁷

Výpis

z jednání vojenské rady ministra národní obrany⁸

Prítomní členové vojenské rady –	genpor. Karel Rusov ⁹
genmjr. František Bedřich ¹⁰	
gen. Kamenický ¹¹	genpor. František Dvořák ¹²

1. marca 1971 preložený do zálohy. Genmjr. Jiří Štika pôsobil v ČSLA už od júna 1951 a na rozdiel od kolegu prešiel základnými veliteľsko-štábnymi funkciami a cez náčelníka tyla – zástupcu veliteľa letectva a protivzdušnej obrany štátu (od mája 1959 plukovník), náčelníka tyla – zástupcu veliteľa pre tyl 7. armády letectva a PVOŠ, 1. zástupcu veliteľa 7. armády PVOŠ, veliteľa 2. zboru PVOŠ (od októbra 1965 generál) to postupne dotiahol až na náčelníka štábu 7. armády PVOŠ, ktorým bol v období novembra 1967 až júla 1969 – z toho v čase augusta až septembra 1968 na nútenej dovolenke. Od októbra 1969 krátko šéfoval zásobovacej základni Správy letectva a vojsk PVOŠ, aby bol v máji 1970 daný na dovolenku a 5 mesiacov nato preložený do zálohy. Podobné osudy v období tvrdej normalizácie v rokoch 1968 – 1971 zdieľali aj mnohí ďalší dôstojníci – z tých, ktorí zastávali v čs. armádnej hierarchii najexponovanejšie posty, to boli napr. genpor. Václav Prehlík (v r. 1955 – 1968 náčelník Hlavnej politickej správy MNO a v roku 1968 vedúci Oddelenia štátnej administratívy ÚV KSČ), genpor. Václav Vitanovský (v r. 1966 – 1968 zástupca náčelníka GŠ pre rozvoj velenia), genmjr. Stanislav Procházka (v r. 1964 – 1968 veliteľ 1. armády, resp. Západného vojenského okruhu), genpor. Jozef Kúkel (v r. 1961 – 1969 veliteľ 10. leteckej armády), genpor. Oldřich Štangel (v r. 1968 – 1969 náčelník Hlavnej správy letectva a vojsk PVOŠ MNO), genmjr. Jaroslav Frýbert (v r. 1961 – 1969 náčelník Politickej správy 1. armády, resp. Západného vojenského okruhu), genmjr. Karel Peprný (v r. 1966 – 1969 veliteľ Pohraničnej stráže MNO), genmjr. Jan Voštera (v r. 1966 – 1969 náčelník Operačnej správy GŠ), genmjr. Miroslav Hemala (v r. 1965 – 1970 náčelník zdravotníckej služby MNO), genmjr. Zdeněk Kamenický (v r. 1961 – 1970 veliteľ 7. armády PVOŠ), genmjr. Vladimír Pícek (v r. 1968 – 1969 zástupca náčelníka Operačnej správy GŠ pre veci operačné a v r. 1969 – 1970 náčelník Operačnej správy GŠ) – z dôstojníkov, ktorí po roku 1989 dostali v rámci rehabilitácií generálske epolety, to pre zmenu boli plk. gšt. Emil Hájek (v r. 1967 – 1969 zástupca veliteľa 10. leteckej armády pre operačnú a bojovú prípravu), plk. Tibor Hochsteiger (v r. 1963 – 1969 náčelník Vojenského historického ústavu), plk. Josef Němec (v r. 1968 – 1969 veliteľ 20. motostreleckej divízie), plk. Karel Pézl (v rokoch 1965 – 1969 zástupca náčelníka Oddelenia pre prípravu veliteľov a štábov GŠ a v r. 1970 – 1971 náčelník Oddelenia operačnej prípravy Operačnej správy GŠ) a pplk. Stanislav Chromec (v r. 1968 – 1969 zástupca náčelníka Oddelenia modelovania vševojskového boja Výskumného ústavu GŠ a v r. 1969 – 1971 náčelník skupiny operačného plánovania protivzdušnej obrany štátu Výskumného ústavu GŠ). K služobným kariéram jednotlivých generálov pozri: MASKALÍK, A. *Elita armády – Československá vojenská generalita 1918 – 1992*. Banská Bystrica 2012. ISBN 17 167.

⁶ Agentúra personalistiky vznikla v roku 2013 reorganizáciou niekdajšieho Riaditeľstva personálnej podpory MO ČR Praha.

⁷ Agentúra personalistiky MO ČR Praha, f. Kádrová správa MNO 1968, nezaradené.

⁸ Zasadnutie Vojenskej rady MNO sa uskutočnilo 23. augusta 1968.

⁹ Karel Rusov, v auguste 1968 náčelník GŠ – zástupca ministra národnej obrany.

¹⁰ František Bedřich, náčelník Hlavnej politickej správy MNO – zástupca ministra národnej obrany.

¹¹ Zdeněk Kamenický, v auguste 1968 (generálmajor) veliteľ 7. armády protivzdušnej obrany štátu.

¹² Václav (nie František) Dvořák, v auguste 1968 zástupca ministra národnej obrany.

gen. Štika
 plk. Miroslav Stejskal¹⁴
 genpor. Alexander Mucha¹⁵

genpor. Miroslav Šmoldas¹³

NGŠ:¹⁶

- vážny názor, že s. Štika vyvíjí aktivní činnost ve štábu i v okolí proti Sovětské armádě
- aby zaujal s. Štika i Kamenický stanovisko vzhledem k rozkazu ministra národní obrany, presidenta republiky, je to urážka¹⁷ sovětského velení, žádají vysvětlení
- vojenská rada požádala s.[oudruha] Štiku o vyjádření

s.[ourduh] Štika

- nevím nic, je to nedorozumění
- svob.[odníci] a ppor.¹⁸ nerespektují mně jako náčelníka štábu
- stojí tam u schodů uvnitř strážní, omezují pohyb
- velitel strážního práporu chtěl ubytování pro 500 lidí, ja jsem řekl, že je to štáb, který nikdo nezrušil
- dal jsem mu učebnu
- jestli to považují za odpor – ptá se mně plk.¹⁹ Sovětské armády, byl jste na sjezdě, říkam ano!
- nebo, že spojení na letišťe je zdlouhavé, dělám co mohu
- ve štábu je špatná nálada, tá je v celém státě
- nenarušujeme rozkaz MNO²⁰, presidenta, naopak půjčujeme auto
- ja jako generál běhám za Sovětským velitelem práporu, nechci nic a nic proti nim nedělám
- naopak jsem soudruhům vysvětloval linii KSC²¹, chci udržet klid ve štábu
- nejsem ochoten dělat sluhu svobodníkům
- nikdo nám nezakázal, abychom sovětským důstojníkům nevykládali politiku strany

NHPS²²

- jaké prostředky spojovací byly využity pro rozhlas

s. Štika

- vojak v Brně – říkal, že použil vysílací prostředky – byly zapečetěny
- u nás u 7. A²³ je stejná situace jako v celé ČSLA²⁴

¹³ Miroslav Šmoldas, v auguste 1968 generálny inšpektor ČSĽA.

¹⁴ Miroslav Stejskal, v auguste 1968 náčelník Kádrovej správy MNO.

¹⁵ Alexander Mucha, v auguste 1968 náčelník Hlavnej správy pozemných vojsk MNO – zástupca ministra národnej obrany.

¹⁶ NGŠ – náčelník generálneho štábu (gen. Rusov).

¹⁷ Slovo „urážka“ prečiarknuté zeleným perom a dopísané „názor“.

¹⁸ ppor. – podporučíci (najnižšia dôstojnícka hodnosť); slobodník – poddôstojnícka hodnosť, ktorá bola v októbri 1960 zrušená.

¹⁹ plk. – plukovník.

²⁰ MNO – Ministerstvo národnej obrany.

²¹ KSC – Komunistická strana Československa.

²² NHPS – náčelník Hlavnej politickej správy MNO (gen. Bedřich).

²³ A – armády.

²⁴ ČSLA (ČSĽA) – Československá ľudová (ľudová) armáda.

NKO²⁵

- je třeba udržet klid a pořádek
- jde o věc a Tvoji osobu
- v duchu rozkazu presidenta republiky a MNO, nezavdávát příčinu k poškození věci

Gen. Jerál Dvořák

- nesmíme být řízení emocemi, ale rozumem
- nebereme Vám hrdost
- mohlo by to být tragické
- je třeba mít chladný politický rozum

NHPS

- je třeba mít odpovědnost nejen za sebe, ale za celou ČSLA
- jste generál komunistů – zachovat rozvahu, která přispěje k věci
- pořádek je něco u Vás

s. Štika

- co pořádek, já jsem po lednu stmeloval štáb a stmeluji i teď

NGŠ

- o této činnosti volal s. Grečko²⁶
- tyto některé souvislosti, o kterých jste hovořil, asi vyvolali tuto situaci o Vás

NHPS

- za štáb nesete odpovědnost Vy
- nebo ho tedy rozpustíte domů
- máte na štáb vliv, nebo ne

Gen. Šmoldas

- je fakt, že o Vás tyto zprávy jsou
- buď je to od někoho od Vás provokace, nebo tam to je

Gen. Mucha

- že vysílací střediska pomáhají veřejnému rozhlasu
- že v pražské vysílačce – Klecany

s. Štika

- byl jsem velitelem útvarů spojení ujištěn, že nic našeho nehraje

Gen. Kamenický

- nechci přesvědčovat vojenskou radu o postoji k Sovětské armádě a Sovětskému svazu do 21.8.
- necítím se dobře nyní, nevidím co by ve štábu mělo vyvolávat odpor
- 1 rozpor – při pokusu vyvést – vyvážen zbraně
 - 1 šofér samopal bez nábojů – svolání C BPO²⁷

²⁵ NKO – náčelník Kádrového odd. (správně však Kádrové správy).

²⁶ Andrej Antonovič Grečko, v auguste 1968 minister obrany ZSSR (maršal Sovietskeho zväzu).

²⁷ Skratku sa nám nepodarilo identifikovať.

- 2 rozpor – snaha kontroly osobního auta vojínem
- 3 rozpor – abych zakázal debatu mezi sov.[ětskými] vojáky a čs.²⁸ vojáky
- nařídil jsem
- večer přišli důstojníci sov.[ětské] armády proč s nimi nehovoříme
- rozkaz o sdělovacích prostředcích jsem zabezpečil
- nedobrá je situace na letišti České Budějovice a Žatec
- řada našich jednotek je odzbrojených
- některá jednání Sovětské armády vyvolávají aversi u lidí
- velitelé sborů plní mé rozkazy
- zastavení je přijímáno nedobře

Gen. Kalický²⁹

- potvrzuje informaci gen. Kamenického
- o informacích ke gen. Štikovi nic nevím

NHPS

- když myslíte, že velení neplní úkoly KSČ, jděte od toho
- plňte rozkazy velení
- zachovat celistvost armády – nedopustit provokace

Závěr vojenské rady

- navrhl dát na dovolenou s. Štiku

NKS³⁰

- vysvětlil s. Štikovi dovolenou v zájmu věci – dovolená

Gen. Jiráček³¹

- poradit se s velitelem armády

Gen. Macháček³²

- vysvětlil, že jde o něj – dovolená

Gen. Mucha

- dovolená

Gen. Šmoldas

- dovolená, vysvětlit, najít formu

Gen. Kamenický

- s. Štiku na dovolenou

²⁸ čs. – československý.

²⁹ Pravoslav Kalický, v auguste 1968 (generálmajor) zástupca náčelníka Hlavnej správy letectva a vojsk protivzdušnej obrany štátu MNO pre operačnú a bojovú prípravu.

³⁰ NKS – náčelník Kádrovej správy MNO (plk. Stejskal).

³¹ Eduard Jiráček, v auguste 1968 (generálmajor) zástupca náčelníka Hlavného tyla MNO.

³² Jaromír Macháček, v auguste 1968 (generálporučík) zástupca ministra národnej obrany pre školstvo a vedu.

NGŠ

- byl požadavek dát sovětskému velení odpověď
- vojenská rada se rozhodla, aby s. Štika požádal o zdravotní dovolenou

Gen. Štika

- nemám připomínek
- pokládám to za velkou křivdu velení ČSLA

NGŠ

- další řešení sovětské velení

Gen. Šmoldas

- vznikají dotazy, zda je soulad vojenské rady

NKS

- zda povolat s. Kúkela³³

NHPS

- náč.[elník] GŠ³⁴ zavolat gen. Kúkela, jak plní rozkazy

Kádrový pohovor s gen. Štikou, 7. armáda

Informaci podal gen. Rusov, gen. Bedřich

Velení spoj[eneckých]. vojsk gen. Jamščikov³⁵ žádal o odvolání z funkce gen. Štiku v důsledku toho, že organizuje protisovětské akce. /Vysílání rádiových stanic, provokace ve štábu 7. A/. Nebude-li toto provedeno, velení spoj. vojsk ho izoluje samo a přijme další opatření k navedení pořádku u 7. armády.

Na základě těchto skutečností vojenská rada ministra národní obrany rozhodla povolat gen. Štiku a provést s ním pohovor. Při pohovoru gen. Štika uvedl, že si není ničeho vědom a v další řeči uvedl některé konfliktní situace, které vznikly /strážní, okupování budovy, omezení pohybu, nerespektování sov.[ětského] voj.[enského] pořádku NŠ³⁶ 7. A atp/. Po vyhodnocení uvedených skutečností VR MNO³⁷ rozhodla uvolnit na zdravotní dovolenou gen. Štiku. Toto opatření bylo přijato v zájmu jeho osobním i v zájmu celé věci, aby nedošlo při dalším styku se sovětskými jednotkami k provokaci. Všemi členy schváleno.

Veliteli 7. armády i s.[oudruhu] gen. Štikovi bylo uloženo toto zabezpečit tak, aby to nevyvolalo nepokoje ve štábu 7. armády a ve vojscích 7. armády.

Počítá se s jeho uvolněním na 5-8 dní.

³³ Jozef Kúkel, v auguste 1968 (generálporučík) veliteľ 10. leteckej armády.

³⁴ GŠ – Generálny štáb.

³⁵ Alexander Michajlovič Jamščikov, v auguste 1968 stály predstaviteľ Spojených ozbrojených síl Varšavskej zmluvy v ČSLA (genpor.).

³⁶ NŠ – náčelníkom štábu (rozumej gen. Štikom).

³⁷ VR MNO – Vojenská rada Ministerstva národnej obrany.

Praha, 23. srpna 1968

Náčelník kádrové správy
ministerstva národní obrany
plukovník gšt.³⁸

Ing. Miroslav S t e j s k a l³⁹

Zápis
o jednání vojenské rady k případu gen. Burdy – 24.8.1968

1. 24.8.1968 – v 7,45 hod. sdělil gen. Jamščikov NGŠ mezi požadavky ministra obrany SSSR⁴⁰ maršála Grečka toto:

6. Sovětská armáda a ostatní spojenecké armády přišli sem aby upevnili přátelské vztahy národů. Avšak v naší straně jsou proti nim nepřátelské činy. Jestliže ČSLA bude provádět protisovětské akce, bude odzbrojena.

7. Požadují včas izolovat ty, kteří budou provádět protisovětskou a protisocialistickou činnost:

Například gen. Burda:

- sovětská vláda postupovala nesprávně
- nemůže být řeči o přátelství
- kdo dal právo vzít Dubčeka⁴¹ a Černíka⁴²
- ví o činnosti rozhlasu, má styk se Šalgovičem⁴³
- ví, kde je sjezd a jeho složení

takto se vyjádřoval v podnapilosti v posezení se sovětským generálem.

Žádal, aby byl gen. Burda ihned zbaven funkce.

2. Náčelník generálního štábu svolal vojenskou radu k posouzení tohoto případu 24.8.1968.

Přítomni: 1. gen. Rusov – předsedal v zastoupení ministra národní obrany
 2. gen. Bedřich
 3. gen. Šmoldas
 4. gen. Dvořák
 5. gen. Machač
 6. gen. Mucha
 7. plk. Stejskal

³⁸ gšt – generálního štábu. Po řavej strane textu perom dopísané: „*Hlavní důvod byl, že jako delegát 14. sjezdu KSČ informoval přísluš. Štábu 7A. o jednání sjezdu!*“. Pod tým: „*g. Antonov 25.9. g. Štiku vrátit na funkci. Co bylo provedeno stačí. Říká to s plnou odpovědností*“.

³⁹ Medzi uvedenou hodnotou a menom umiestnený vlastnoručný podpis (perom) plukovníka Stejskala.

⁴⁰ SSSR (ZSSR) – Svaz (Zväz) sovietskych socialistických republík.

⁴¹ Alexander Dubček, v auguste 1968 1. tajomník ÚV KSČ.

⁴² Oldřich Černík, v auguste 1968 predseda vlády ČSSR.

⁴³ Viliam Šalgovič, v auguste 1968 námestník ministra vnútra pre štátnu bezpečnosť (správa rozviedky, vyšetrovania a operatívnej techniky). Jeho meno sa stalo symbolom národnej zrady, keď iniciatívne pomáhal sovietskym vojskám obsadzovať Prahu (od mája 1971 generálmajor).

Průběh jednání:

1. Gen. Rusov informoval vojenskou radu o upozornění gen. Jamščikova jménem sovětského velení na protisovětskou činnost gen. Burdy a o požadavku na jeho izolaci.

2. Gen. Burda se k tomu vyjádřil:

- nejsem protisovětský element, vážím si jich, chtěl jsem je přivést k rozumu,
- nemohu souhlasit s jejich postupem, jestliže chtějí aby komunisté něco, nemohou izolovat Dubčeka,
- příchod – nikoho se neptali, doporučoval jsem aby se s námi radili jak dále,
- o vysílačkách nevím, žádal jsem je aby je nyní poslouchali, že i Svoboda⁴⁴ bude v nich mluvit, když bude za delegaci sdělovat, co bylo v Moskvě,
- každé narušení zakázá, jsou však lidé, kteří jednají sami a neposlouchají nás,
- poseděli jsme, chtěl jsem je přesvědčit, o ničem jiném se nejednalo.

3. Diskuze:

a) gen. Bedřich:

- upozornil, že ČSLA má rozkazy a podle nich musí jednat
- takovouto cestou se nic nedosáhne. Oni jsou vojáci a ne politici
- na nás mají jeden požadavek „*velíte a nebo ne, poslouchají vás a nebo ne?*“
- za dané situace platí heslo „*dělej a mlč*“
- gen. Burda musí odejít. Hledají se příčiny proč nás neposlouchají
- tato doba není na přesvědčování a diskuzi

b) gen. Machač:

- je třeba pochopit situaci, takováto diskuze vede jen k zostření a narušování vztahů
- je třeba vědět i z čeho plynou jejich názory a vážít každé slovo

c) gen. Šmoldas:

- závěr je provedený a rozhodnutí přijaté. Na nás nechali realizaci. To je rozdílnost v provedení (jinak mohli i realizaci provést sami a to by bylo horší)

d) gen. Dvořák:

- tady žádné emoce nepomohou ani vzrušení. Nyní není doba na diskuzi. I když si to na druhé straně mnozí uvědomují.

e) gen. Rusov:

- upozornil na požadavky sovětského velení ve vztahu k postupu velení a celé ČSLA.

f) gen. Burda v diskuzi:

- já protestuji proti osočování. Já s nimi pracuji 8 let jako nikdo. Mně nejde o nic jiného než jim ale jde o cesty.

- chtěli na mně kde jsou ty stanice. Ja nevím a nechci vědět.

- učiním vše co je pro věc potřebné a dobré. Nejsem a nebudu protisovětským elementem.

g) plk. Stejskal:

- navrhl převést do zálohy.⁴⁵

h) gen. Burda:

- prosil o pomoc v souvislosti s manželkou, která má v krátkém čase rodit. Plk. Stejskal vzal na sebe.

⁴⁴ Ludvík Svoboda, v auguste 1968 prezident ČSSR.

⁴⁵ „zálohy“ přeškrtnuté a rukou (perom) dopísané „dispozice MNO“.

Usneseno:

- uvoľniť z funkcie, funkčný plat ponechať
- zastupovaním poveliť plk. Winklera⁴⁶
- predložiť vláde aby po projednaní a schválení bol uvoľnený z funkcie
- vládu informoval náčelník generálneho štábu a náčelník HPS⁴⁷ – schváleno

Kádrový pohovor se soudruhem gen. Burdou

Sovětským velením cestou gen. Rusova /Bedřicha/ byl postaven kategorický požadavek na uvoľnění z funkcie gen. Burdu. Jinak, že to provedou sami.

Důvod spočívá v tom, že po dva dni se údajně nacházel v podnapilém stavu a v podnapilém stavu, že vedl řeči, které oni označovali za provokaci.

Vojenskou radou ministra národní obrany po vyhodnocení situace v zájmu osoby gen. Burdy i v zájmu celé věci našeho národa v duchu RPR⁴⁸ – bylo rozhodnuto:

- uvoľniť s. gen. Burdu z funkcie a dát ho do dispozície ministra národnej obrany, dočasne odoslať na dovolenou.
- Poveľiť riadením správy plukovníka Winklera.

Praha, 24. srpna 1968

Náčelník kádrové správy
ministerstva národnej obrany
plukovník gšt.⁴⁹

Ing. Miroslav Stejskal⁵⁰

Zdůvodnění odvolání z funkcie

Náčelníka Zpravodajské správy GŠ genmjr. Oldřicha BURDY

⁴⁶ Jaroslav Winkler (nie Winkler), v auguste 1968 (plukovník) zástupca náčelníka Spravodajskej správy GŠ.

⁴⁷ HPS – Hlavná politická správa MNO.

⁴⁸ RPR – rozkaz prezidenta republiky.

⁴⁹ Pod uvedenou hodnotou plukovník Stejskal vlastnoručne dopísal: „*Jednání s g. Burdou jsem nebyl přítomen. V té době jsem byl ve vládě. Vstoupil jsem do místnosti když už on odcházel. Podle pokynů g. Rusova jsem materiál připravil s tím, že je to nomenklatura presidenta a bude dobré vyčkat jeho návratu!*“ (čs. prezident Ludvík Svoboda sa v tom čase nachádzal v Moskve, kde v dňoch 23. až 26. augusta prebiehali rokovania najvyšších predstaviteľov Čs. republiky a ZSSR – výsledkom jednaní bol **Protokol o jednaní delegácie ZSSR a ČSSR**, známy aj ako **Moskovský protokol**, ktorý znamenal ideové poprenie celej Pražskej jari, legalizoval pobyt intervenčných sovietskych vojsk v Československu po dobu „hrozby odklonu od socializmu“ a de facto otvoril aj cestu k budúcej normalizácii pomerov v čs. spoločnosti).

⁵⁰ Medzi uvedenou hodnotou a menom je umiestnený vlastnoručný podpis (perom) plukovníka Stejskala.

Generálmajor Oldřich Burda v kritických dnech po vstupu vojsk Varšavské smlouvy na území ČSSR⁵¹ ve svém jednání nevycházal plně z rozkazu presidenta republiky a ministra národní obrany, zejména v tom, aby zachoval klid, rozvahu a vyvaroval se možných konfliktů.

Pod vlivem alkoholu dne 22.8.1968 vedl besedu s některými sovětskými generály, ve které jim řekl, že zná místa, odkud vysílají rádiostanice, ale že jim je neprozradí, v tom ať se obrátí na Šalgoviče, to že je jejich člověk. Vytýkal ostře sovětským generálům, že dopustili okupaci Československa a zatčení našich vedoucích činitelů, to že jim nikdo neodpustí.

Sovětské představitelé zprvu vycházeli z toho, že ke konfliktu v besedě došlo pod vlivem alkoholu. Proto se ke stejným otázkám vrátili v besedě druhý den (23.8.1968). Generál Burda jim za střizlivého stavu znovu zopakoval svoje stanovisko, které oni považovali za provokační.

Kromě toho byly některé problémy v pochopení s realizací rozkazů presidenta republiky a ministra národní obrany také u podřízených útvarů (pluk ve Zbirohu a v Holešově)⁵² a na zpravodajské správě samé.

Na základě této konfliktní situace požádalo sovětské velení cestou genpor. Jamščikova, aby genmjr. Burda byl z funkce uvolněn, protože jeho jednání a chování neodpovídá požadavkům kladeným na vedoucí funkcionáře generálního štábu v tak složité situaci.⁵³

Vojenská rada ministra národní obrany dne 24.8.1968⁵⁴ požadavek sovětského velení a samotné jednání genmjr. Burdy obšírně přehodnotila a dospěla k jednomyslnému závěru – genmjr. Burdu z funkce uvolnit, poslat na dovolenou a právně celou záležitost dořešit po návratu ministra národní obrany z Moskvy.

Při svém rozhodování Vojenská rada ministra NO⁵⁵ brala také v úvahu skutečnost, že v té době probíhalo jednání naší delegace v Moskvě a postoj armády, vyvarování se jakýmkoliv konfliktům, byl jedním z vážných předpokladů úspěchu tohoto jednání.

Vojenská rada své opatření s genmjr. Burdou projednala a důvody mu vysvětlila. Generál Burda opatření vojenské rady přijal. Za jeho přítomnosti vysvětlil pak náčelník generálního štábu a náčelník HPS ČSLA nezbytnost tohoto opatření vedoucím funkcionářům zpravodajské správy.

Toto opatření vojenské rady ministra NO bylo také náčelníkem GŠ a náčelníkem HPS ČSLA doloženo dne 24.8.1968 vládě, které v té době předsedal s. Štrougal.⁵⁶ Vláda ČSSR s opatřením vyslovila souhlas.

Z á v ě r :

Doporučuji vzít při konečném řešení v úvahu, že návrat genmjr. Oldřicha Burdy do původní funkce by byl v současné situaci nevhodný a mohl by být představiteli sovětského velení vykládán jako nerespektování zásad normalizace stavu v ČSLA.

Proto navrhuji zařadit jmenovaného na méně exponovanou funkci, mimo generální štáb ČSLA. Zatím se jeví tyto možnosti:

⁵¹ ČSSR – Československá socialistická republika.

⁵² Išlo o 7. rádiotechnický pluk (Zbiroh) a 7. výsadkový pluk zvláštneho určenia (Holešov).

⁵³ genpor. – generálporučík, genmjr. – generálmajor.

⁵⁴ Pri uvedenom dátume 23.8.1968 bola však trojka ceruzou prepísaná na štvorku.

⁵⁵ NO – národní obrany.

⁵⁶ Lubomír Štrougal, v auguste 1968 podpredseda vlády ČSSR.

- 1/ Náčelník katedry průzkumu VAAZ⁵⁷
 2/ Vojenský přidělenec v některém ze socialistických států (Rumunsko, NDR, KDDR)⁵⁸

Náčelník generálního štábu
 Čs. lidové armády
 generálporučík

Ing. Karel R U S O V⁵⁹

**Vyjádření k činnosti náčelníka štábu 7. armády PVOS⁶⁰
 generálmajora Jiřího Štika.**

Generálmajor Štika vykonává funkci náčelníka štábu 7. APVOS⁶¹ od listopadu 1967; do funkce byl ustanoven z funkce velitele 2. sboru PVOS.

Pro výkon své nynější funkce je jmenovaný velmi dobře připraven jak po stránce teoretické, tak i na základě značných zkušeností z organizace a provádění operační, bojové a politické přípravy vojsk PVOS. Tyto znalosti a zkušenosti jsou předpokladem pro rozpracování koncepčních otázek PVOS, zejména v oblasti organizace velení a působnosti jednotlivých jeho stupňů, které spolu s dalšími (Akční program, organizační otázky a j.) jmenovaný rozpracovával.

Ve své činnosti se projevuje jako velmi pracovitý, příkladný v práci bez ohledu na čas, k sobě i druhým, ve vztahu k podřízeným náročný a otevřený.

Ze své funkce pečuje o řízení svých podřízených, o jejich výchovu odbornou i politickou.

Aktivně politicky ve svých funkcích pracoval, v diskuzích a stranických jednáních se angažoval v duchu polednové politiky ÚV KSČ⁶²; jak dokazují poznámky z všepolenárních schůzí, jednání pléna ČŠV⁶³ a j., nevystupoval generál Štika nikdy proti zájmům KSČ, vlády, velení ČSLA ani proti Varšavské smlouvě, neměl ani extrémistické názory. Svým zásadovým stranickým postojem pomáhal ve své ZO⁶⁴ KSČ, v ČŠV, v celé armádní organizaci, k realizaci polednové politiky KSČ, za přátelství a spolupráci se SSSR a zeměmi socialistického tábora.

Rozhodnutím Vojenské rady MNO ze dne 23.8.1968 byl generál Štika odeslán na dovozenou, byla mu udělena dovolená na rehabilitaci a vyčerpal zbytek své řádné dovolené na r. 1968.

⁵⁷ VA AZ – Vojenská akadémia Antonína Zápotockého v Brne.

⁵⁸ Rukou (perom) dopísané „*případně do některé rozvojové země*“; NDR – Nemecká demokratická republika, KDDR (KDDR) – Kórejská lidovo (ľudovo) demokratická republika.

⁵⁹ Medzi uvedenou hodnotou a menom umiestnený vlastnoručný podpis (perom) generála Rusova a rukou dopísaný dátum 28.8.68.

⁶⁰ PVOS (PVOŠ) – protivzdušná obrana štátu (štátu).

⁶¹ APVOS – armáda protivzdušné (protivzdušnej) obrany štátu (štátu).

⁶² ÚV KSČ – Ústredný výbor Komunistickej strany Československa.

⁶³ ČŠV – celoštátny výbor.

⁶⁴ ZO – základné organizácie.

Vzhľadom k hodnotení činnosti jmenovaného, jeho jednaní i vystupování nevidí vojenská rada 7. armády PVOS důvody ke změně v jeho funkčním zařazení.

Praha dne 19. září 1968

Velitel 7. armády PVOS
generálmajor⁶⁵

Zdeněk K a m e n i c k ý

Záznam

o jednání genpor. M. Šmoldase s genpor. Jamščikovem a genplk. Antonovem⁶⁶ o některých kádrových otázkách⁶⁷

Dne 26.9.1968 navštívil M. Šmoldas gen. Jamščikova a požádal ho o doplnění připomínek, které měl gen. Jamščikov dne 23.-24. srpna t. r. k funkcionářům ČSLA⁶⁸, a to:

- gen. Burdovi, náč. GŠ / ZS⁶⁹, plk. Ant.[onínovi] Svobodovi⁷⁰, náč. SZS⁷¹ a gen. Štikovi, náč. štábu 7. armády.

Genpor. Jamščik[ov] sdělil následující:

Gen. Burda – pokládá za správný názor čs. strany gen. Burdu ve funkci vyměnit, vzhledem k neobyčejné důležitosti jím zastávané funkce. Gen. Burda podle jeho názoru má příliš složitý přístup ke všem otázkám tak závažného charakteru, jako je vojenské zpravodajství a nebylo⁷² by správné, aby v této funkci dále pokračoval.

Plukovník Svoboda – v době mezi 20.-27. srpnem t. r. se telefonicky spojil s Londýnem. Zde dochází k nejasnosti, protože plukovník Svoboda sám přiznal, že se spojil v té době v

Praze pobývajícím spisovatelem Arturem Londonem⁷³. V ruském jazyce Londýn i London má stejný výraz. Na žádost gen. Šmoldase o upřesnění gen. Jamščikov sdělil, že tuto zprávu měl z Moskvy a že dnes bude složitě ji upřesnit pro značný odstup času. Dále gen. Jamščikov uvedl, že v kritických dnech plk. Svoboda organizoval na SZS letáky a tyto nechal rozvážet autem správy po Praze. Tuto skutečnost gen. Jamščikov sám viděl z okna GŠ. První den ji toleroval, druhý den na ní upozornil gen. Rusova a některé jiné členy VR MNO a přímo jim z okna GŠ – průjezd auta SZS ukazoval. Celkově je gen. Jamščikov názoru, že

⁶⁵ Medzi uvedenou hodnotou a menom umiestnený vlastnoručný podpis (perom) generála Kamenického.

⁶⁶ Generálpukovník letectva Nikolaj Dmitrijevič Antonov – stály poradca ČSLA pre letectvo a protivzdušnú obranu.

⁶⁷ V pravom hornom rohu dokumentu rukou dopísané: „1 x kopie g. Gavalec !“. Pod tým uvedené: „1. X. 1968“.

⁶⁸ K obsadeniu vybraných armádnych postov v auguste 1968 a k služobnej kariére jednotlivých generálov pozri: MASKALÍK, ref. 5.

⁶⁹ GŠ / ZS – Zpravodajská (Spravodajská) správa GŠ.

⁷⁰ Antonín Svoboda, v auguste 1968 (plukovník) náčelník Správy pre zahraničný styk GŠ.

⁷¹ SZS – Správa pre zahraničný styk.

⁷² Pôvodne bolo len slovo „bylo“ – „ne“ dopísané rukou.

⁷³ A. London – čs. komunistický politik, diplomat a publicista (1951 – 1955 väznený, 1956 rehabilitovaný, 1963 emigroval do Francúzska).

na tak odpovědnou a citlivou funkci jako je náč. GŠ / SZS se plukovník Svoboda nehodí. I když uznává jeho zásluhy v boji proti fašismu, počínaje Španělskem i utrpení, kterým prošel v období subjektivismu nemůže pominout, že politické názory plk. Svobody jsou plny soc. dem.⁷⁴ tendencí. Opíral se v tomto o rozhovor, který měl s plk. Svobodou ještě před 20. srpnem t. r. a kde Svoboda svými výroky a tvrzeními tento jeho názor plně potvrdil. Ze všech těchto důvodů se gen. Jamščikov domnívá, že zařazení plk. Svobody na tak citlivém místě jako je náč. GŠ SZS není vhodné. Řekl doslovně: „*Snad by bylo vhodnější dát ho někam jinam*“.

Gen. Štika – v kritických dnech 20.-23.8.1968 vedl jasně protisovětskou propagandu ve štábu 7. armády. Gen. Jamščikov uvedl, že si již dnes nepamatuje konkrétní údaje ale že tehdy předal přesné místo a čas a výroky, které gen. Štika používal náč. GŠ – gen. Rusovovi. Gen. Jamščikov přivolal gen. Antonova a žádal ho, aby on sdělil svůj názor na gen. Štiku. Gen. Antonov sdělil, že ještě před 20.8.1968 měl gen. Štika řadu výroků proti SSSR, Varšavské smlouvě a velmi ostře kritizoval průtahy odsunu sov. vojsk, která se zúčastnila cvičení Šumava. Zdůraznil, že Štika trpí kariéristvím a i v kritických dnech měl sám o sobě roznášet zprávy, že převezme funkci gen. Štangla⁷⁵ nebo gen. Kamenického. V souhrnu gen. Antonov říká, že to, o čem hovoří jsou výroky dnů, které již prošly, že otázku zařazení máme řešit sami, a že si osobně myslí, že gen. Štika již odpočíval a že je nejvyšší čas aby začal pracovat. Gen. Jamščikov k tomu dodal, že pokládá za věc našeho velení jak o Štikovi rozhodne.⁷⁶

Mimo řešení otázek výše uvedených soudruhů gen. Jamščikov sdělil, že mají velmi nepříznivé zprávy o chování plk. Balaštika⁷⁷, a to nejen ve dnech 20.-27.8.1968, ale i v posledních dnech.

⁷⁴ Soc. dem. – sociálně-demokratických.

⁷⁵ Oldřich Štangl, v auguste 1968 (generálmajor) náčelník Hlavní správy letectva a vojsk protivzdušnej obrany štátu MNO.

⁷⁶ V dochovanej (avšak nedatovanej) správě pre Vojenskú radu MNO k prípadu náčelníka štábu 7. armády PVOŠ generála J. Štiku (pravdepodobne niekedy z konca septembra 1968) sa uvádzalo: „*Přehled hlavních skutečností: Dne 23.8.1968 požádal představitel Sovětské armády generál Jamščikov o odvolání Jiřího Štíky z funkce náčelníka štábu 7A PVOS. Jako důvod uvedl, že u 7A PVOS přes zákaz vysílají některé radiostanice a generál Štika ve štábu 7A PVOS vyvíjí aktivní činnost proti Sovětské armádě. Současně generál Jamščikov upozornil, že nebude-li provedeno opatření s gen. Štikou velením ČSLA, provede potřebné opatření velení sovětských vojsk. Na tomto základě byla 23.8.1968 svolána VR MNO, na kterou byl pozván i velitel 7A PVOS generál Zdeněk Kamenický a náčelník štábu 7A PVOS generál Jiří Štika. Průběh jednání VR MNO k otázce generála Štíky je zaznamenán v zápise. VR MNO na základě pohovoru s generálem Štikem rozhodla: Odeslat generála Štíky na rehabilitaci a dovolenou. Po uplynutí dovolené a před konečným uzavřením případu, bylo třeba zjistit současné názory představitelů Sovětské armády. Dne 25.9.1968 se generál Antonov vyjádřil, že nejsou námítky proti návratu generála Štíky do funkce s tím, že provedené opatření bylo dostatečné. Dne 19.9.1968 se ČSV 7A PVOS obrátil dopisem na tajemníka ÚV KSČ s. Mlynáře. V dopise vyslovuje důvěru generálu Štikovi a žádá s. Mlynáře, aby o věci informoval s. Dubčeka, popřípadě s. Svobodu, Černíka, Husáka a Smrkovského, a zasadil se o ponechání generála Štíky ve funkci. Tento dopis zaslal s. Dubček k řešení ministru národní obrany.*“

⁷⁷ Rostislav Balaštík, v auguste 1968 (plukovník) zástupca náčelníka Správy pre zahraničný styk GŠ.

Sdělil následující:

plk. Balašík – zástupce náčelníka GŠ-SZS roznáší mezi čs. důstojníky mínění, že gen. Dzúr⁷⁸ a gen. Rusov už nejsou vůbec čeští generálové, ale sovětští, vyzývá nevěřit jim a nesouhlasit ani s usnesením vlády ani KSČ pokud se týká jejich postoje k moskevskému protokolu. Otevřenou i skrytou formou vyzývá k ignoraci moskevského protokolu a k aktivnímu i pasivnímu boji proti němu. V kritických dnech osobně pronášel protisovětské letáky do budovy GŠ, místnosti SZS proměnil v centrum protisovětské propagace a osobně dal tyto místnosti k dispozici pro ilegální vysílání. Do dnešního dne plk. Balašík veřejně vystupuje velmi nepřátelsky proti Sovětskému svazu, srovnává sov. vojska s vojsky fašistického Německa a pomlouvá čs. důstojníky, kteří se služebně stýkají s důstojníky sovětské armády.

Závěrem jednání gen. Jamščikov zdůraznil, abychom to, co nám říká, nebrali ani jako radu, ani jako doporučení. Uvedl, že toto jsou otázky, které přísluší řešit naší straně a on se do jejich řešení nehodlá vměšovat. Všechno co uvedl, prosí, aby bylo chápáno jako přátelské sdělení v osobním rozhovoru s gen. Šmoldasem.

Záznam rozhovoru diktoval gen. Šmoldas⁷⁹
Zapsala Kristýnová⁸⁰

⁷⁸ Martin Dzúr, v auguste 1968 (generálplukovník) minister národnej obrany ČSSR.

⁷⁹ Vedľa mena vlastnoručný podpis generála Šmoldasa a rukou dopísaný dátum 26.9.1968.

⁸⁰ Vedľa mena vlastnoručný podpis pani Kristýnovej.